Sitran keskeiset huomiot

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023-26 (VNS 2/2022 vp)

Mari Pantsar

10.5.2022

SITRA

Venäläisestä energiasta irrottautuminen ja vihreän siirtymän nopeuttaminen valtiontaloudellisesta näkökulmasta

Venäjän energian tuontia voidaan korvata neljällä eri tavalla:

1. Tuomalla polttoaineita muista maista
2. Vaihtamalla polttoaineita
3. Lisäämällä muuta tuotantoa
4. Tehostamalla energian käyttöä ja säästämällä energiaa

Näitä toimia on julkisen talouden suunnitelmassa käsitelty - erityisesti vuosien 2022-2023 erillisessä toimenpidekokonaisuudessa. **Energiansäästö** on kuitenkin jäänyt pienemmälle huomiolle

On kuitenkin syytä huomioida, että vihreän siirtymän edistäminen vaatii laajoja toimia koko julkisen talouden näkökulmasta

Vihreän siirtymän investointien vauhdittamiseksi kohdennetut toimet hyviä

- Merkittävät lisäpanostukset energiatukeen, vetyhankkeisiin ja akkustrategian mukaisiin investointeihin ovat kannatettavia. Uusien ratkaisuiden käyttöönoton vauhdittamista liikenteessä ja asumisessa tuetaan merkittävästi.

- Uusiutuvan energian investointien rahallisen tukemisen lisäksi on nopeutettava uusiutuvan energian ja maatuulivoiman lupa- ja valitusprosesseja (Sitra 2021). On arvokasta, että suunnitelmaan sisältyy panostuksia lupa- ja muihin hallinnollisiin menettelyihin ja digitalisaatioon.

- Maatalouden energia- ja ravinneomavaraisuutta on tärkeää kasvattaa esimerkiksi investoimalla biokaasulaitoksiin. On hyvä, että toimenpidekokonaisuudessa on suunnattu tukea ravinteiden kierrätykseen.

Energiansäästö tulisi nostaa osaksi energiaomavaraisuutta ja huoltovarmuutta vahvistavaa toimenpidekokonaisuutta

- Jos kohtaamme syvän energiakriisin, energiankulutusta joudutaan sopeuttamaan nopeasti. Tähän on hyvä varautua eri keinoin.
  - Valmistellaan kampanja, jolla kansalaisia ja yrityksiä kannustetaan energiatalkoisiin
  - Vahvistetaan jo käytössä olevia keinoja energiatehokkuuden parantamiseksi (esimerkiksi energiaremonttien tuet ja energianeuvonta), jotta ne pystytään toteuttamaan välittömästi
  - Valmistellaan kriisin varalle toimenpidepaketti, jolla energiankulutusta voidaan leikata nopeasti tilanteen niin vaatiessa
  - Päivitetään tarvittaessa lainsäädäntöä niin, että viranomaisten työnjako on selvä ja kaikki tehokkaat keinot saadaan ripeästi käyttöön.

    → Varautumiseen olisi hyvä kohdistaa resursseja

- Energiansäästö voi tuoda taloudellisia säästöjä myös kotitalouksille

SITRA

Hiilineutraalius vaatii suunniteltua laajempia veromuutoksia

- Suunnitelmassa todetaan, että suurin osa hallitusohjelman veropoliittisista toimenpiteistä on jo toteutettu vaalikauden alkuvuosina.

- Kestävän kehityksen verosiirtymän veromuutosten ei kuitenkaan voida katsoa takaavan riittäviä päästövähennyksiä.

- Hallituksen tulisi esimerkiksi toteuttaa liikenteen verotuksen uudistamista selvittäneen työryhmän suositukset, kiertotalouden edistämiseksi verouudistuksen tulisi suuntautua laajemmin päästöjen ja luonnonvarojen kulutuksen verotukseen ja kevyen polttoöljyn veroedusta tulisi luopua asteittain.

- Sosiaalinen hyväksyttävyys on erittäin tärkeää, joten verouudistus tulee toteuttaa budjettineutraalisti esimerkiksi työn verotusta alentamalla tai tulonsiirtoja lisäämällä.

Maankäyttösektorin ilmasto- ja luontotoimia vahvistettava

- Maankäyttösektorilla on mahdollista toteuttaa vaikuttavia ja erittäin kustannustehokkaita päästövähennystoimia, joilla vauhditetaan vihreää siirtymää
  - On keskeistä uudistaa kannustinjärjestelmä niin, että näiden toimien käyttöönotto on maa- ja metsätalouden harjoittajalle kannattavaa.

- Lisäksi on tärkeää, että luontovaikutukset otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa.
  - Päästöperusteinen maankäytön muutosmaksu ja ekologisen kompensaation velvoite vahvistaisivat pilaaja maksaa -periaatteen toteutumista. Nämä on ansiokkaasti mainittu hallitusohjelmassa, mutta julkisen talouden suunnitelmasta ne puuttuvat.

Kiertotalous osaksi vihreän siirtymän vauhdittamista

- Tammikuussa 2021 julkaistun Suomen kiertotalouden strategisen ohjelman visiona on, että vuonna 2035 **hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta on menestyvän taloutemme perusta**. Vision toteutuminen edellyttää luonnonvarojen kestävää ja tehokasta käyttöä ja samalla se kasvattaa maamme kilpailukykyä ja parantaa huoltovarmuutta.
- Julkisen talouden suunnitelmassa ei ole huomioitu kiertotalouden strategista ohjelmaa tai kiertotalouden välttämättömyyttä kriittisten raaka-aineiden huoltovarmuuden osalta.
- Energiasiirtymässä on huomioitava myös kriittisten metallien ja mineraalien saatavuus ja hinta, ja siksi **kiertotaloustoimien edistäminen tulee liittää olennaiseksi osaksi vihreää siirtymää.**

Valtiontalouden muutoksiin varauduttava paremmin

- Ilmaston kuumeneminen ja luontokato tulevat vaikuttamaan suomalaiseen hyvinvointiin, talouteen ja luontoon, ja nämä vaikutukset heijastuvat myös julkiseen talouteen. Näitä riskejä tulisi arvioida ja niihin tulisi varautua hyvissä ajoin.
- Ilmastokriisin ja luontokadon julkistaloudelliset vaikutukset riippuvat useasta tekijästä, joita on mahdotonta ennustaa tarkasti. Epävarmuudesta huolimatta, tai juuri sen takia, on tärkeää, että erilaiset kehityskulut ennakoitaisiin valtiontalouden suunnittelussa ja että niihin varauduttaisiin hyvissä ajoin.
- Resursseja erilaisten mahdollisten kehityskulkujen analysointiin ja niihin varautumiseen tulisi lisätä merkittävästi. Tämä mahdollistaisi tehokkaan ja joustavan valtiontalouden suunnittelun, jossa mahdolliset ongelmat ja haasteet tunnistettaisiin ajoissa.

@sitrafund

HYVÄÄ HUOMISTA, SUOMI!

